

تاریخ جهان

آن چه باید درباره تمدن «آرتک» بداند
وقتی طعم «شکلات کاکائویی» را
مدیون سرخ پوستان هستید!

هنگامی که در سال ۱۵۱۹ میلادی، ۲۷ سال بعد از کشف قاره آمریکا توسط کریستف کلمب، دریانوردی به نام «ارنان کورتس» به مکزیک امروزی رسید و خواست تا با نابود کردن تمدن سرخ پوستانی آن جا، این منطقه را به مستعمره جدید اسپانیایی تبدیل کند، ساکنان این ناحیه، باغ گیاه شناسی داشتند؛ از بیمارستان های مدرن و حتی بیمارستان های مجهز برخوردار بودند. جالب است بدانید که اروپایی ها تا آن زمان، باغ گیاه شناسی نداشتند و تصورشان از بوستان، جایی پر درخت برای خوش گذرانی بود و نه دانش آندوزی. تمدنی که در مکزیک امروزی فعال بود، با نام «آرتک» شناخته می شد. آرتک ها در بسیاری از عرصه ها به پیشرفت های بزرگی نائل شده بودند. معابد و ساختمان های سنگی آن ها به اهرام مصر پهلو می زد و صنعت نساجی شان، چشم هر بیننده ای را خیره می کرد. آرتک ها به دانش فراوری «کاکائو» دست یافته بودند و واژه «شکلات» که این روزها برای هر انسانی آشناست، توسط آرتک ها ابداع شد. پایتخت آن ها، «تنوشیتلان»، یکی از آبادترین شهرهای قدیم بود. امپراتوری آرتک، حدود ۴۰۰ سال قبل از ورود کورتس شکل گرفته بود؛ یعنی حوالی سال ۱۱۰۰ میلادی؛ آن هادر این چهار قرن، به لحاظ قوانین، اعتقادات، آداب و رسوم و دیگر مظاهر تمدن، به اوج توانمندی رسیده بودند.

تاریخ پهنه

همسفر بافرهاد فخرالدینی در مهمانی پسر تیمورلنگ!

چگونه ۶۰۰ سال قبل، نخستین ارکستر سمفونیک ایران به رهبری «عبدالقادر مراغه ای» شکل گرفت؟

جواد نوابیان رودسری - موسیقی سریال امام علی (ع)، یکی از ماندگارترین آثار موسیقایی معاصر محسوب می شود؛ اما کمتر کسی می داند که استاد فرهاد فخرالدینی، این موسیقی چاندان و دلنشین را از دل آثار پیشینیان بیرون کشیده و آن را به زبان نیتنویسی امروزی درآورد و با اجرای نوازندگان معاصر، به گوش ما رسانده است. اصل این موسیقی، ساخته عبد القادر مراغه ای است؛ موسیقی دان نامدار ایرانی قرن هشتم و نهم هجری که در آذربایجان به دنیا آمد و در سال ۸۳۸ هـ.ق، در هرات بدرود حیات گفت. هر چند تلاش استاد فخرالدینی برای احیای نام و آثار این موسیقی دان نامی ایران، در خور ستایش و تقدیر

ستاره موسیقی عهد تیموری

فرزندان تیمور لنگ، مانند خود او نبودند؛ یعنی آثار توحشی که می توان در مشی و روش تیمور یافت، در رفتار پسران و جانشینان وی کمتر به چشم می آید. شاهرخ، پسر و جانشین تیمور لنگ، شهر هرات را به پایتختی برگزیده بود و به هنرمند نوازی و تکریم دانشمندان اشتغال داشت و هم او بود که مقدمات بازگشت دوران طلایی هنر ایرانی اسلامی را فراهم کرد. مکتب هرات که یکی از مهم ترین مکاتب هنری تاریخ ایران است،

با همت او نضج گرفت و پدیده های کم نظیری مانند کمال الدین بهزاد، نقاش و نگار گر نامدار جهان، پرورده همین مکتب هستند. عبدالقادر مراغه ای نیز، به امید قدر دیدن و بر صدر نشستن، راهی دربار شاهرخ شد و به این ترتیب، دوران طلایی هنر خود را آغاز کرد. چنان که از نام وی بر می آید، عبدالقادر در مراغه دیده به جهان گشود؛ مورخان سال تقریبی ولادت وی را ۷۵۷ هـ.ق می دانند. او هوش موسیقایی عجیبی داشت و ساز تخصصی اش، عود بود؛ با این حال، در طول زندگی خود، ابداعات فراوانی در موسیقی کرد. وی از معدود هنرمندانی است که در باره این هنر تأثیر گذار، به ثبت تجربیات خود پرداخت.

شکوفایی استعداد یک هنرمند ایرانی

عبدالقادر مراغه ای پیش از دربار شاهرخ، مدتی را خدمتگزار امیران بغداد و بصره بود؛ اما هیچ کدام مانند شاهرخ قدرش را ندانستند و از وی حمایت نکردند. عبدالقادر در دربار شاهرخ مقامی بلند یافت. احمد بن جعفر خوافی در «مجله فصیحی» که در دوره تیموری به رشته تحریر درآمده است، می نویسد: «چنان که صاحب غنا و الحان بود و در انواع فضل و کمال ذوقتون بود، فضل بسیار داشت و قاری بی نظیر بود و شعر خوب گفتی و خط نیکو نوشتی و در علم موسیقی سرآمد ادوار بود.»

ظاهراً ورود عبدالقادر به دربار شاهرخ، حدود

سال ۸۲۰ هـ.ق (۷۹۶ خورشیدی)، حدود ۶۰۰ سال قبل، اتفاق افتاده است. وی مسئولیت برگزاری جشنواره های موسیقی را در دربار شاهرخ برعهده داشت؛ حتی در روزهای عزانیز، با شعر و موسیقی، محفل می آراست و آزدگی را از روح شنوندگان می زدود. در دوره ای که به سبب فعالیت «حروفیه» و تلاش آن ها برای ترور شاهرخ، همه هنرمندان در مظان اتهام بودند، عبدالقادر به سلامت راه طی کرد. او به پرورش شاگردان و جذب استعداد های هنری مشغول شد. توانمندی وی در نواختن انواع سازهای ضربی و زهی، باعث شد تا بتواند با تلفیق سازهای مختلف، قطعه هایی را برای اجرای گروهی تدارک ببیند؛ این نخستین ارکستر سمفونیک ایران بود. به دستور مراغه ای، نوازندگان سازهای زهی، کوبه ای و بادی، به طور همزمان، به اجرای یک قطعه می پرداختند؛ سهم هر نوازنده در اجرا چنان بود که اگر به تنهایی می نواخت، معنای موسیقایی نداشت. افزون بر این ها، عبدالقادر از خوانندگان خوش صدا نیز در ارکستر خود بهره می برد و از آن جا که شاعر نیز بود، گاه قطعات خود را با شعری دل انگیز تلفیق می کرد و باعث ثبت شنوندگان می شد. او سه کتاب در عرصه موسیقی به رشته تحریر درآورد؛ «جامع الالحان»، «مقاصد الالحان» و «کنز الالحان» که ظاهراً مکتوب آخری، مفقود شده است.

ناهار خوردن از فرط ناامیدی!

زخمی. یک قوچ دیگر را دیدیم می رفت طرف رودخانه، تیر انداختیم، باز هم نخورد؛ حسابی ناامید شدیم، آمدیم بالای یکی از تپه های باغ شاه؛ افتادیم به ناهار که شاید مایوس شدننمان فراموش شود.

* ۱۷ آذر ۱۳۶۷

تیر خواران شاه عالم

ایران باستان

چگونه سپاه سالمند ایران بر مهاجمان صحرانشین پیروز شد؟

درخشش «بهرام چوبین» در جنگ خونین خراسان

خراسان در طول تاریخ، همواره مورد هجوم اقوام چادر نشینی بود که از آن سوی جیحون، به طمع تسخیر و غارت شهرهای آباد

این خطه، همچون سیلی ویرانگر به پیش می آمدند و ناامنی و خرابی را برای خراسان به همراه می آوردند. اما این اشغالگری برقرار نمی ماند و سواران سلحشور ایران با حملات برق آسا، مهاجمان را به جایگاه اولیه خود می راندند و انتقام خون های ریخته شده را می ستانند. یکی از مهم ترین نبردهایی که برای عقب راندن دشمن در خراسان اتفاق افتاد، به فرماندهی «بهرام چوبین» و در منطقه بلخ بود؛ هنگامی که ایران در غرب، با رومیان درگیر شد و لشکریان بیزانس، از شمال و غرب به ایران هجوم آورده بودند. هر مز چهارم، شاه ساسانی، بهرام چوبین از خاندان مهران را که در ری به دنیا آمده بود، روانه نبرد با ترکان کرد. بهرام، چون از نیاز سپاه ایران به نیروهای جوان در جبهه غرب اطلاع داشت، لشکریان خود را از میان مردان ۴۰ سال به بالا برگزید؛ سپاهی میانگین سنی بالا که امید چندانی به پیروزی آن نبود. اما این سربازان سالمند، هر کدام از باتجربه ترین نظامیان ارتش ایران بودند. کاردانی بهرام چوبین باعث شد که مهاجمان تا ۱۰ روز مانده به رسیدن نیروهای ایران، از حرکت آن ها خبردار نشوند و این، جز با کاردانی سردار و البته کارآمدی سپاهیان ایران، شذنی نبود. ۱۲ هزار سرباز بهرام چوبین، به سرعت خود را به بلخ رساندند و با لشکر ۱۰۰ هزار نفری «ساوه شاه»، شاه مهاجمان، روبه رو شدند؛ در همین نبرد سخت بود که سواران بیاترگرد، تاب مقاومت در برابر هجوم منظم سوار نظام و نفت انداز های ایرانی را نیاوردند. پس از هفت روز جنگ بی امان، بهرام چوبین و نیروهایش، بر مهاجمان غلبه یافتند و «ساوه شاه» به دست آنان کشته شد.

نوابیان - مورخان، روزنامه «ادب» را نخستین روزنامه مشهد و خراسان می دانند؛ روزنامه ای که «ادب الممالک فراهانی»، آن را در سال ۱۲۷۹ خورشیدی در مرکز ایالت خراسان منتشر کرد. دفتر «ادب» در بالاخیا بان، کوچه «باغ عنبر» قرار داشت؛ جایی که امروزه در پی توسعه میدان شهدا، تقریباً در

حاشیه این میدان قرار گرفته است. این روزنامه، پیشتر توسط او در تبریز منتشر شده بود و بعدها نیز، از سال ۱۲۸۳، در تهران به چاپ رسید؛ اما آن چه حائز اهمیت است و کمتر مورد توجه قرار می گیرد، این است که نخستین کاریکاتور مطبوعاتی تاریخ ایران نیز، در همین نشریه و زمانی منتشر شد که دفتر آن در مشهد

قرار داشت؛ کاریکاتوری انتقادی که سیاست منفعت طلبانه دولتمردان قاجار را به چالش می کشید و آن را با توانمندی دولتمردان دیگر کشورها مقایسه می کرد. طراح این کاریکاتور، «حسین موسوی»، نقاشیابی آستان قدس رضوی بود که اتفاقاً نام و سمت وی نیز در کاریکاتور منتشر شده، درج شد.

FARJAD ROCK CANDY

نبات زعفرانی فرجاد

ارتباط با ما | ۰۵۱ - ۳۳ ۷۲ ۰۸۵۹

Contact us | 051 - 33 72 0859

www.farjadcandy.com